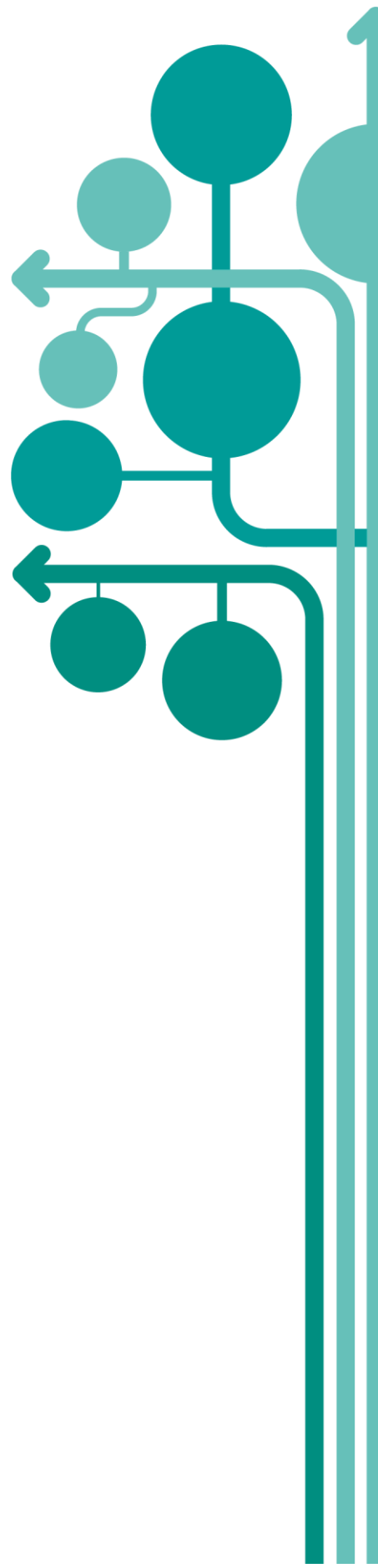

Staiga išokome į kitą erą arba masinis nuotolinis mokymasis

Dr. Rasa Pocevičienė

Šiaulių valstybinės kolegijos docentė,

“Epale” ekspertė Šiaulių regionui

Staiga įšokome į kitą erą arba masinis nuotolinis mokymas(is)

Kodėl esame ten, kur esame, ir kodėl taip jaučiamės

2020 m. kovo 30-oji - **kokybinio šuolio (virsmo) Lietuvos švietimo sistemoje diena**. Kodėl? Kas tądien įvyko? Į istoriją – bent jau švietimo – ją įrašysime kaip dieną, kada visoje Lietuvos švietimo sistemoje prasidėjo masinis nuotolinis mokymasis. Taip pat ir suaugusiųjų švietime.

Tiesą sakant, pati nuotolinio mokymosi idėja nėra jau tokia ir nauja. Kai kurios švietimo įstaigos - taip pat ir suaugusiųjų - tiek formaliajame, tiek neformaliajame švietime tai pradėjo jau anksčiau, o kai kurios iš jų ir pakankamai seniai - tiesą sakant, jau daugiau nei prieš dešimtmetį. Galbūt todėl joms net ir pirmosiomis masinio nuotolinio mokymosi savaitėmis sekėsi kur kas geriau nei toms, kurioms teko per porą – trejetą savaičių įšokti į nuotolinio mokymosi traukinį.

Staiga tapęs masiniu, per keletą dienų nuotolinis mokymasis susilaukė tiek dėmesio, tiek nuomonių ir diskusijų, tiek įvairių vertinimų, kiek turbūt nebuvo sulaukęs nuo pat savo atsiradimo dienos. Vieni labai džiaugėsi ir nėrė į jį stačia galva, o gal jau buvo ir seniau tai padarę. Kiti žiūrėjo skeptiškai, kaip į pakankamai nevykusį kažko išties puikaus ir vienintelio pakaitalą, ir skaičiavo dienas, kada gi pagaliau grįšime prie įprastos mokymo(si) rutinos, į auditorijas ir vėl mokysimės „gyvai“. Tretiems gi apskritai norėjosi atmesti šią idėją, nutraukti mokymo(si) veiklas apskritai ir palaukti, kol vėl galėsime mokytis, kaip jie sakė, „normaliai“.

Tiesa, buvo ir tokių, kurie nuotolinį mokymąsi priėmė kaip dar vieną iššūkį – o tokių iššūkių gyvenime, taip pat ir mokyme(si), pasitaiko gana neretai – , **kaip dar vieną gyvenimo jiems sukurtą galimybę mokytis**. Šiuo atveju išmokyti ar mokytis, o galbūt ir mokytis, ir mokytis nuotoliniu būdu. Ir, matyt, tokia, kaip vėliau parodė laikas, jų pasirinkta strategija buvo šioje situacijoje tinkamiausia. Galbūt dėl vienkokių ar kitokių priežasčių jie nedalyvavo tuose jau daugiau nei dešimtmetį vykusiuose įvairiuose seminaruose, konferencijose, mokymuose, kur gyvai ir nuotoliniu būdu buvo kalbama apie nuotolinį mokymąsi: jo naudą ir aktualumą, apie tai, kaip rengti nuotolinio mokymosi kursus, kokias nuotolinio mokymosi aplinkas geriausiai naudoti, kokių techninių, technologinių, psichologinių, pedagoginių, vadybinių sprendimų reikia kokybiškam nuotoliniam mokymuisi, kokių kompetencijų reikia mokytojams ir mokiniams dirbant jose ir pan. O gal ir dalyvavo, bet nemanė, kad jiems kada nors tai bus reikalinga praktikoje. Tačiau dabar susidariusią situaciją jie priėmė ne kaip problemą ar sunkumą, kurių reikia išvengti, bet kaip dar vieną galimybę mokytis.

Kita vertus, tikrai nesiruošiu pamokslauti ir moralizuoti dėl to, kad juk turėjome laiko tam virsmui pasiruošti, kad galėjome palaipsniui taikyti nuotolinio mokymosi priemones ir nuosekliai eiti jo link ir pan. Neturiu tokios teisės, o ir nėra prasmės, nes juk kaltųjų ieškojimas ar grėžiojimasis atgal problemos neišsprendžia. Logika sako, kad suradus kaltuosius, reikėtų juos nubausti, bet ar parašius neigiamą pažymį, mokymosi rezultatai iškart pagerėja, staiga atsiranda mokymosi motyvacija ir pan. Aišku, kad ne, o pasitaikančios išimtys tik patvirtina taisyklę. Todėl visada verčiau ir naudingiau susikonscentruoti ir visas jėgas bei laiką skirti problemos sprendimo, o ne kaltųjų, paieškai. Todėl ir šio straipsnio

tikslas yra ne tiek gilintis į priežastis, kodėl masinis nuotolinis mokymasis strigo, kodėl jis užklupo mus nepakankamai, net ir technine prasme, pasiruošusius ir pan. Priešingai, jo tikslas yra pasidalinti įžvalgomis ir mintimis, kurios susidėliojo, išsigrūnino per visą nuotolinio mokymosi laikotarpį, nuo tada, kai jis buvo daugiau išimtis iki tada, kai jis tapo kone vienintele, masine mokymo(si) forma.

Kaip žinia, **bet kokia naujovė ar pokytis – šiuo atveju nuotolinis mokymasis - į mūsų gyvenimą neateina lengvai ir visiškai sklandžiai.** Visi jie sulaukia didesnio ar mažesnio mūsų pasipriešinimo, abejonių, svarstymų. Kaip teigia inovacijų vadybininkai, jei naujovė ar pokytis nesulaukė bent minimalaus mūsų pasipriešinimo, tai, matyt, anokia čia ir naujovė ar pokytis. Kita vertus, kai suvokiame jų būtinybę arba kai patys esame jų iniciatoriai ar apskritai nebijome neaiškių, neapibrėžtų situacijų (o naujovės ir pokyčiai kaip tik ir sukuria tokias situacijas), kai esame atviri naujovėms ir kitoniškumui ir pan., mums tikrai yra lengviau juos priimti, prisitaikyti prie jų ar juos įgyvendinti. Tokiais atvejais kaita būna daugiau ar mažiau natūrali ir sklandi. Kitaip sakant, tokiais atvejais pokyčiai ir naujovės ateina pas mus evoliucijos keliu – ramiai ir oriai.

Tačiau gana dažnai naujovės ir pokyčiai ateina revoliuciniu keliu, t.y. įsiveržia į mūsų gyvenimą, suardo mums įprastą tvarką – kaip šiuo atveju, mūsų mokymo(si) rutiną -, verčia mus elgtis ne taip, kaip mes planavome, tikėjomės, norėjome, kitaip sakant, „išmeta“ mus iš komforto zonos. O kam tai gali patikti?!! Natūralu, kad esame nepatenkinti ir norime to išvengti. Natūralu, kad po keletos nuotolinio mokymosi dienų ar net savaitių (psichologai teigia, kad prie ko nors priprasti, prisitaikyti mums reikia bent 6 savaitių) kai kurie iš mūsų norėjo jo atsisakyti, norėjo grįžti į įprastas mokymo(si) aplinkas ir toliau dirbti arba nedirbti, kaip kas buvome įpratę, ir pan., tačiau tai dabar nuo mūsų nepriklauso. Nuotolinis mokymasis yra mūsų šiandienos realybė – norime to ar ne, esame tam pasiruošę ar ne. Ir, ko gero, dar ilgai bus. O gal išmokę dirbti nuotoliniu būdu, tikrai nebenorėsime jo visiškai atsisakyti. Gal vis dažniau imsime taikyti taip vadinamą mišrų mokymo(si) būdą, t.y. derinsime gerąją nuotolinio ir tiesioginio mokymo(si) patirtį?

Kita vertus, įdomu, kad grįžti į mums įprastą mokymo(si) aplinką norime kone visi. Turiu galvoje ne tik mokytojus, bet ir besimokančiuosius, o ypač tuos, kurie dar nėra išmokę mokytis savarankiškai, jau nekalbu apie mokėjimą valdyti savo mokymąsi ar, kitaip sakant, mokėjimą mokytis savivaldžiai, t.y. pačiam kelti savo mokymosi tikslus, motyvuoti save imtis mokymosi, o ne kokios nors kitos veiklos, pasirinkti mokymosi priemones, įsivertinti ir nutarti, kad jau išmokai ir t.t. Kitaip sakant, tapti savo paties mokytoju, savo mokymosi organizatoriumi. Nemaža dalis besimokančiųjų (tiesą sakant, ne dėl jų pačių kaltės – bet kaltųjų, kaip minėjau, dabar neieškosime) tikrai nemoka (nes, deja, beveik niekada ir neturėjo galimybės įgyti tokios patirties) mokytis, kai „už nugaros“ nestovi mokytojas ar jo vaidmenį atliekantis kitas asmuo ir „nederiguoja“ visam jų mokymosi procesui: „*dabar darysime taip...*“ „*dabar mokysimės ten...*“, „*visi atsiverskime knygas...*“; „*tą būtinai turite užsirašyti...*“; „*na, o dabar visi pasižiūrėkime, kaip tai darysime...*“ ir pan.

Dažnas net neįsivaizduoja tokios situacijos, kai tu pats – be niekieno raginimų – atsisėdi (o gal jaukiai įsitaaisi lovos kampe ar fotelyje), pasiimi knygą, sąsiuvinį ar įsijungi kurią nors nuotolinio mokymosi aplinką ir mokaisi - pagal kartu su mokytoju arba savo paties sudarytą mokymosi tikslų, rezultatų ir užduočių sąrašą. Bet kaip tik taip turėtų atrodyti mūsų mokymasis šiuolaikinėje švietimo sistemoje. Kaip tik toks švietimas labiausiai atitinka pagrindines mokymosi, ne mokymo, o mokymosi, paradigmos nuostatas. Kaip tik tokio – iniciatyvaus, savivaldaus, motyvuoto, kūrybiško ir t.t. – darbuotojo laukia darbo rinka. Kaip tik tokio besimokančiojo norėtų švietimo sistema.

Grįžtant į šiandieninę masinio nuotolinio mokymosi situaciją, įdomu, kad grįžti į įprastą mokymo(si) rutiną nori ir moksleivių tėvai, kurie per tą pačią vieną naktį iš bankininkų, verslininkų, siuvėjų, statybininkų, ūkininkų, namų šeimininkų ir pan. tapo mokytojais ir auklėtojais, savo atžalų mokymosi proceso organizatoriais. Ir visai natūralu, kad nemažai jų daliai tai nėra nei lengva, nei patrauklu, nei, drįstu teigti, malonu (ir nesvarbu, kad tai jų pačių vaikai), nes jie neturi – gali neturėti – nei mokytojų svarbių asmenybės savybių, nei tuo labiau pedagoginių kompetencijų, būtinų užtikrinti sėkmingą, sklandų ir konstruktyvų mokymąsi. Tuo labiau, kad ir daugumos jų darbas karantino metu taip pat tapo nuotoliniu. Ir, akivaizdu, kad dėl to jiems ir patiems reikia įveikti savus iššūkius, nes ne visi suaugusieji (vieni dėl savo darbo pobūdžio, kiti dėl įsitikinimų ar poreikio griežtai atskirti profesinį ir asmeninį gyvenimą) turi įgūdžių dirbti iš namų. Tiesą sakant, tam tikra prasme jie irgi gali stokoti tų pačių savivaldaus, tik šiuo atveju darbo, įgūdžių, kaip ir jų atžalos - mokymosi.

Taigi, klasikinė dilema darbas ar šeima šiandien įgauna naują prasmę ir dar didesnę aktualumą. Kaip tik dėl to ir varta būtų nebedeleguoti jiems tų pedagoginių funkcijų, kurias įprastomis sąlygomis atlikome mes, mokytojai, nes juk kiekvienas pagal savo profesiją rūpinamės visuomenės gero: vieni stato namus ir tiesia kelius, kiti valdo finansus ar valstybę, gydo, moko, augina, sėja ir pjauna ir t.t. Darbų pasidalijimas visuomenėje įvyko seniai ir, tikiuosi, negrįžtamai, jau vien dėl to, kad norint kokybiškai atlikti bet kokią darbą, reikia atitinkamų žinių ir gebėjimų. O tai reiškia, kad negalime būti profesionalais visose mūsų gyvenimo srityse. Todėl labai džiaugiuosi savo kolegomis, nuotolinio mokymosi specialistais, profesionalais, kurie labai greitai įveikė pirminį šoką ir ėmė siūlyti, aiškinti, dalintis informacija apie įvairias nuotolinio mokymosi aplinkas, įrankius, platformas, siūlyti sprendimus techninėms ir technologinėms nuotolinio mokymosi problemoms spręsti ir iššūkiams įveikti. Tiesą sakant, tokios tematikos straipsnių galima rasti ir „Epale“ platformoje.

Tokie patarimai, ypač paremti asmenine patirtimi, yra labai naudingi, nes visuotinio nuotolinio mokymosi atveju, kai vaizdžiai tariant, į gatves vienu metu įvairiomis transporto priemonėmis (tinkamomis ir nevisai) išvažiuoja daugybė „vairuotojų“ - nuo pradedančiųjų, o gal net ir tik dabar pirmą kartą „sėdusių už vairo“, iki profesionalų, natūralu, kad bus spūsčių ir kamščių, nesusipratimų ir gal net avarių, bet, ko gero, kiekvienas paklaustas, ką tokiu atveju reikėtų daryti, tikrai nesiūlytų visiems apskritai atsisakyti tų transporto priemonių ir vėl imti vaikščioti pėsčiomis arba apskritai niekur nekeliauti. Kiekvienas sutiktų, kad reikia tam tikrų taisyklių, tam tikrų žinių ir įgūdžių, tam tikrų „šviesoforų“ ar kitų eismo reguliuotojų, kad tas judėjimas vyktų kiek įmanoma sklandžiau.

Tik iš karto norisi perspėti, kad čia tikrai nebus vieno atsakymo – kiekvienas turėsime sprendimą priimti pats, bet keletą pagrindinių **didaktinių** principų tikrai galima išskirti ir būtina juos taikyti. Taip, būtent, didaktinių, nes nuotolinis mokymasis yra ne tik technologijos, bet ir mokymas(is), ir visų pirmausia, mokymasis, kuris irgi turi savo principus ir teorijas, ir kurie nuotolinio mokymosi atveju iš esmės yra kiek kitokie nei dirbant auditorijose ir klasėse. Ir pirmasis toks principas, pirmoji didaktinė nuostata yra suvokimas, kad nuotolinis mokymas(is) pirmiausiai yra mokymasis ir jis iš esmės keičia mūsų veiklą. Keičia ne tik išoriškai, bet ir iš vidaus. Kaip tik tai turėjau galvoje sakydama, kad per vieną naktį išokome į kitą erą, į kitą mokymo(si) sampratą, ir todėl nuo šiol, jei, aišku, norime patirti sėkmę ir įvaldyti nuotolinį mokymąsi, turime imti galvoti kitaip. Jei įprastoje mokymosi aplinkoje vis dar galėjome dirbti taip vadinamoje mokymo arba į mokytoją orientuotoje švietimo sampratoje (nors jau daugiau nei du dešimtmečiai bandome to atsisakyti, teoriniame lygmenyje, t.y. švietimo dokumentuose, esame tai jau seniai padarę, bet deja, daugiausia tik popieriuje), tai dabar – nuotoliniame mokymesi – mes privalome pereiti į mokymosi arba į, kitaip sakant, į besimokantįjį orientuotą mokymo(si) sampratą.

Kas tai ir ką tai keičia? Ogi, labai daug. Pirmiausiai, turime pasisukti 180 laipsnių kampu ir į mokymo(si) procesą žiūrėti ne iš mokytojo, o iš besimokančiojo pozicijos. Tai reiškia, kad planuodami patį mokymo(si) procesą, mes, mokytojai, turime galvoti, ne ką ir kaip AŠ išdėstysiu, kokios užduotys tai informacijai labiausiai tiktų, kokioje platformoje ar kokios programos pagalba vesiu pamoką ar pateiksiu užduotis ir pan. Planuodamas turiu galvoti ne apie save, o apie besimokantįjį, t.y. ką ir kaip turi daryti JIE (besimokantieji), kad pasiektų atitinkamą savo išsikeltą mokymosi tikslą, kaip ir netgi kokia apimtimi JIEMS ta medžiaga, informacija ir netgi užduotys turi būti pateiktos, kad dirbdami savarankiškai ir net savivaldžiai JIE galėtų pasiektų savo išsikeltų mokymosi tikslų ir t.t.

Ir šie sampratos pokyčiai yra esminiai, todėl nėra visiškai paprasti ir lengvi, bet tikrai įmanomi. Tuo labiau, kad metodikos ta tema galima rasti ir ne taip jau mažai, taip pat ir „Epale“. Taigi, sėkmės mums visiems, įžengusiems į naują mokymo(si) erą, ir kad bent jau šioje srityje pasibaigus karantinui galėtume pasakyti „nėra to blogo, kas neišeitų į gerą“.

Straipsnį parengė „Epale“ ekspertė,
Šiaulių valstybinės kolegijos docentė
Vadybos ir komunikacijos katedros vedėja
dr. Rasa Pocevičienė

Mokymosi inovacijos ir jų diegimas, besimokančiojo pažinimas, savivaldis mokymasis ir savivaldžio mokymosi gebėjimų ugdymas(is), laisvės ir atsakomybės dermė mokymosi procese, į besimokantįjį orientuoto mokymo(si) proceso užtikrinimas ir tobulinimas – tai tik dalis straipsnio autorės Rasos Pocevičienės mokslinių interesų ir tyrimų, kurių rezultatai paskelbti daugiau nei 60 įvairių mokslo ir metodinių publikacijų Lietuvoje ir užsienyje, pristatyti daugiau nei 50 mokslinių, metodinių, tame tarpe ir tarptautinių, konferencijų. Taip pat šių idėjų sklaida vykdoma, skaitant originalius kursus, vedant seminarus, mokymus, rengiant projektus, konsultuojant ir diegiant inovacijas ugdymo praktikoje

Literatūra

1. Daukila, S., Kasperiūnienė, J., (2011). E-mokymosi kursų projektavimas ir realizavimas, Kaunas. Prieiga per internetą http://dspace.lzuu.lt/bitstream/1/497/1/e_mokymo_kursu_projektavimas_ir_realizavimas_metodika.pdf Žiūrėta [2020-01-09] Education—Enabling the Appropriation of Teaching and Learning Process. Open Journal of Social Sciences, 2, 54-58.
2. Geros mokyklos koncepcija (2013). Prieiga per internetą http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2015/08/GM_koncepcija_11-121-V.V..pdf Žiūrėta [2019-10-15]
3. Haddad, M., Ferreira, N. & Faria, A. (2014) The Use of Educational Technologies in Distance
4. Kazlauskienė A.; Gaučaitė R.; Pocevičienė R. (2016). Preconditions for sustainable changes in didactics applying self-directed learning in the general education school // Journal of Teacher Education for Sustainability. Warsaw : De Gruyter Open. ISSN 1691-4147. eISSN 1691-5534. 2016, Vol. 18, iss. 2, p. 105-118. DOI: 10.1515/jtes-2016-0018
5. Kazlauskienė A., Gaučaitė R., Pocevičienė R. (2016). Preconditions for Sustainable Chantes in Didactics Applying Self-Directed Learning in the General Educational School // Journal of Teacher Education for Sustainability, Vol. 18, No. 2, pp.105-118.

6. Kazlauskienė A., Gaučaitė R., Pocevičienė R. (2015). Implementation of the Self-directed Learning System in General Education Schools: Analysis of Manifestation of Changes // *Macrothink Institute / Journal of Education and Training*. ISSN 2330-9709. 2015, Vol. 2, No. 1. p. 155-167.
7. Kazlauskienė A., Masiliauskienė E., Gaučaitė R., Pocevičienė R. (2010). Organizing of Self-Directed Learning at School as Educational Innovation: Context of Bologna Processes // *Mokytojų ugdymas: mokslo darbai* // Šiaulių universitetas. ISSN 1822-119X. 2010, nr. 15(2), p. 71-79. (IndexCopernicus nuo 2008)
8. Kazlauskienė, A., Gaucaite, R., Pocevicene, R. (2016). Preconditions for Sustainable Changes in Didactics Applying Self-Directed Learning in the General Education School. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, Vol. 18, No. 2, p. 91–104.
9. Kazlauskienė, R. Gaučaitė, E. Masiliauskienė, R. Pocevičienė. (2013). Self-Directed Education Oriented to the Innovative Decisions: as Challenge and Possibility for Student and Teacher // *Childhood and Education – 2013, Papers of scientific practical conference*. ISBN 978-9955-32-193-4. Šiauliai, 2013, p. 65-75.
10. Knowles, M. S. (1983). *Self-directed Learning. A Guide for Learners and Teachers*. Cambridge Adult education.
11. Lenkauskaitė J., Pocevičienė R. (2011). Problem-based Education in the Context of Social Constructivism: from the Method to the System // *Actual questions of modern psychology and pedagogy*. ISBN 978-5-4353-0001-7. 2011. part 1, p.105-111.
12. Nuotolinis mokymasis (2003). // Sud. D. Rutkauskienė, Kaunas: Technologija
13. Pocevicene R. (2019). Self-Directed Learning for Adult Educators by the Electronic Platform for Adult Learning in Europe. Opportunities and Challenges // *Vulnerabilidad y cultura digital. Riesgos y oportunidades de la sociedad hiperconectada.* / Coordinadores Ignacio BLANCO, Alfonso Luis Manuel FERNÁNDEZ-MARTÍNEZ, REBECA SUÁREZ-ÁLVAREZ, ISBN: 978-84-1324-647-5. Editorial DYKINSON, p. 389-408.
14. Pocevicene R., Stasenaite V., Jakutiene R. (2018). Opportunities and Challenges of Knowledge Management on Electronic Platform for Adult Learning in Europe // *E_Book_XII Encontro CTDI_2018 (2)-21-33. Big Data: as novas fontes de informação e conhecimento : Atas do XII Encontro de CTDI (Ciências e Tecnologias de Documentação e Informação), 20 de abril 2018, Instituto Superior de Contabilidade e Administração do Porto, S. Mamede de Infesta. São Mamede de Infesta : Instituto Superior de Contabilidade e Administração do Porto. 2018, p. 21-33. DOI: 10.5281/zenodo.2586032*
15. Pocevičienė R. (2014). Learning to Learn Competency as the Necessary Condition for Quality of Students' Independent Work // *Studijos šiuolaikinėje visuomenėje: mokslo darbai / Studies in Modern Society: Academic Papers* // Šiaurės Lietuvos kolegija / Northern Lithuania College. ISSN 2029-431X. 2014, nr. 5(1), p. 52-60 (EBSCO Publishing Education Research Complete and Index Copernicus)
16. Pocevičienė R. (2014). Mokymosi mokytis kompetencija kaip būtina studentų savarankiško darbo kokybės sąlyga // „*Studijos šiuolaikinėje visuomenėje*“ / "*Studies in Modern Society*". ISSN 2029-431X. 2014. nr. 5 (1), p. 52-60.
17. Simonson, M., Smaldino, S., Albright, M. & Zvacek, S. (2008) "Teaching and Learning at a Distance," 3rd Edition, Pearson Education Inc., Upper Saddle River.
18. Šidlauskienė V., Pocevičienė R. (2014). Pažeidžiamos moterų grupės padėtis užimtumo srityje. // *Lyčių studijos ir tyrimai / Gender study and Researches*. ISSN 1822-6310. 2014, nr. 12, p. 72-105.